Langedrag Leirskole

For- og etterarbeidsoppgaver

For- og etterarbeidsoppgaver

I dette heftet kan dere finne inspirasjon til stoff som dere kan jobbe med i forkant og etter oppholdet deres på Langedrag. Noen oppgaver kan dere klippe og lime inn direkte, mens andre punkt er forslag til hva dere kan jobbe med.

Temaene og oppgavene i heftet tar utgangspunkt i læreplanmål fra de forskjellige fagene. Det er ikke slik at man må ha gjort alt i heftet før man kommer til Langedrag. Det er likevel en stor fordel å ha vært inne på en del av temaene, da vi opplever at litt forkunnskaper gjør oppholdet enda rikere.

Samfunnsfag/geografi

Reisen til Langedrag

1. Tegn reisen din til Langedrag på kartet

2. *Finn ut og fyll inn:*

a. Langedrag ligger i

____________________ fylke.

b. Langedrag ligger i

____________________ kommune.

c. Langedrag ligger i en dal som heter

____

d. Langedrag ligger ________ moh.

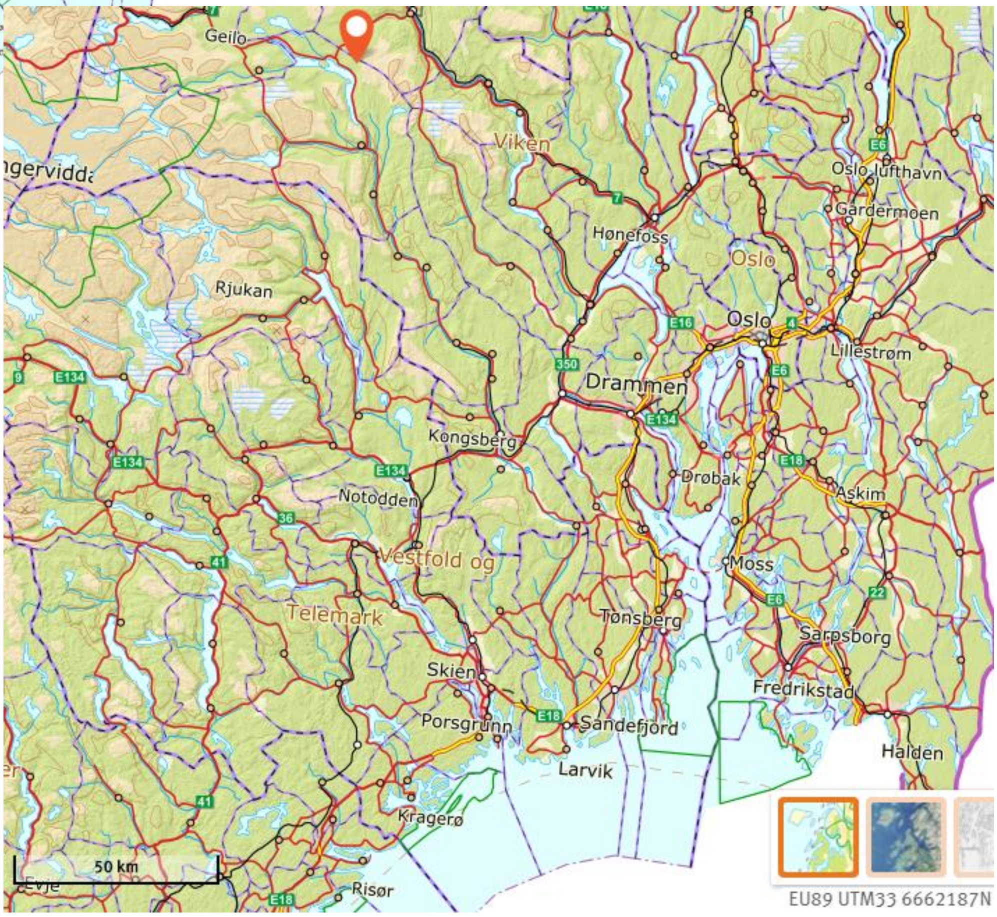

Seterdrift

1. Hva er ei seter?
2. Hvilke dyr hadde man ofte med på setra?
3. Hvorfor tok man med disse dyrene til setra?
4. Hvem var det som oftest dreiv på setra?
5. Hva slags produkter ble typisk laget på ei seter?
6. Undersøke hva som er et bærekraftig landbruk
    a. Hvorfor er ikke seterdrift en like viktig utnytting av naturressursene lenger?
    b. Hvor kommer maten til dyra fra?
    c. Hva er et bærekraftig landbruk?

Rovdyrdebatten

1. Les om en enkel versjon av ulvedebatten her: https://www.elevkanalen.no/Ebok/13570/1
2. Litt mer her: https://www.nrk.no/ytring/ulv-eller-sau_-ja-takk_-begge-deler_-1.14405406
3. Skriv ned noen argument for at vi skal ha ulv i Norge
4. Skrive ned noen argument for at vi ikke skal ha ulv i Norge

Norsk

1. Les *Den fantastiske Mikkel Rev* av Roald Dahl (siden vi har fått rødrev på Langedrag)
2. Føre loggbok under oppholdet
3. Lage avis med bilder og tekst etter oppholdet
4. Eventyr om huldra/haugafolk (eksempel vedlegg 2)

Naturfag

Fjellreven

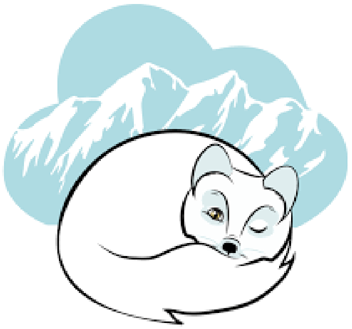

1. Ha prosjekt om fjellreven
2. Se *Storm og Tinde* 1 og 2 (kortfilmer, 7-8 min)
    a. Storm og Tinde 1: https://www.youtube.com/watch?v=GOE7Ri5gqjU
    b. Storm og Tinde 2: https://www.youtube.com/watch?v=wCcW4sqAWw4
3. Fakta om fjellreven: https://www.nina.no/V%C3%A5re-fagomr%C3%A5der/Arter/Fjellrev/Fjellrevfakta
4. Se mer på http://www.fellesfjellrev.se/
5. Prosjekt fjellreven (klipp 2 min): https://www.nrk.no/skole/?mediaId=20560&page=search&q=avl

Ulv og gaupe

1. Fakta om ulv: https://www.rovdata.no/Ulv/Faktaomulv.aspx
2. Fakta og gaupe: https://rovdata.no/Gaupe/Faktaomgaupe.aspx
3. Hva er norsk rødliste?
4. Ulven er stamfar til «menneskets beste venn», altså til alle hunder. Hvordan har mennesket klart å avle fram så mange forskjellige hunderaser, alt fra den lille chihuahua og den krøllete puddelen til en stor sankt bernhard og schæfer?
5. Avl ulv til hund: https://www.nrk.no/kultur/hundens-historie---evolusjonens-gate-1.1656235
6. Ulvens språk: https://www.nrk.no/skole/?mediaId=19746&page=search&q=ulv

Fjellet

1. Hva er tregrensen?
2. Omtrent hvor høyt over havet ligger tregrensen i Sør-Norge?
3. Nevn noen eksempler på planter som vokser over tregrensen.
4. Hvordan er klimaet på fjellet?
5. Hvordan kan plantene beskytte seg mot kulde og vind? (Blant anna: hår på blad og stengel, vokser i klynge osv.)
6. Tegn en fjellplante. Vær så nøyaktig som mulig. Skriv minst fem faktasetninger om fjellplanten og voksestedet.
7. Forsøk: Undersøk hvilke faktorer som påvirker springsevnen til frø (www.naturfag.no/forsok/vis.html?tid=1246849)
8. Lav er en organisme som består av en sopp og en alge. Hva er oppgaven til algen, og hva er oppgaven til soppen?
9. Tegn og skriv fem faktasetninger om reinlav, kartlav og skjegglav.
10. Hva kalles Norges minste tre?
11. Tegn fjellbjørk
12. Tegn dvergbjørk

Husdyrene

- Se https://www.nrk.no/video/PS*66897
- Avl sau: https://www.nrk.no/viten/avlet-til-latskap-1.3453948
- Les om kuene på Langedrag: http://www.langedrag.no/dyrene/om-dyrene-vaare/40/kyr
- Les om geitene på Langedrag: http://www.langedrag.no/dyrene/om-dyrene-vaare/38/geit
- Les om hestene på Langedrag: http://www.langedrag.no/dyrene/om-dyrene-vaare/36/hest

1. Hva er forskjell på kjæledyr, husdyr og ville dyr?
2. Hva er en drøvtygger?
3. Hvor mange mager har en drøvtygger? Og hva heter de magene?
4. Hvilke kuraser har vi på Langedrag?
5. Hvilken av kurasene er norske?
6. Hva kaller vi ho-, hann- og barnegeita for?
7. Hvor mange spener har kua, og hvor mange spener har geita?
8. Hvilke hesteraser har vi på Langedrag?
9. Hva er kjennetegnene til en fjordhest eller fjording?
10. Hva ble hester brukt til før traktorer, biler og motoriserte kjøretøy kom?

Kunst og håndverk

- Lage tova sitteunderlag til leirskoleuka (eksempel vedlegg 1)

Mat og helse

- Plukk blåbær/tyttebær og lag syltetøy
- Plukk krekling og lag kreklingsaft

Kroppsøving

- Kart og orientering. Lære seg kartsymboler som høydekurver, bygninger, landareal, vann, myr osv.
- Hvordan kle seg for tur og under ulike værforhold
- Øvingsskitur (for de som skal på vinterleirskole). Da kan man for eksempel øve på grunnleggende skiferdigheter som: diagonalgang, staking, fiskebein og ploging.

Folkehelse og livsmestring

- Se episode 1 og 2 av *Lik meg* på NRK (omhandler leirskole): https://tv.nrk.no/serie/lik-meg/sesong/1/episode/1/avspiller

Sitteunderlag i fingerstrikking

(Hentet fra www.unghusflid.no)

Til dette sitteunderlaget bruker du tre nøster med polargarn.

1) Fingerstrikk/hekle de tre nøstene. På følgende adresse kan du se hvordan du gjør det:
http://www.youtube.com/watch?v=HMdzEjl9bsg&feature=player_embedded#at=28

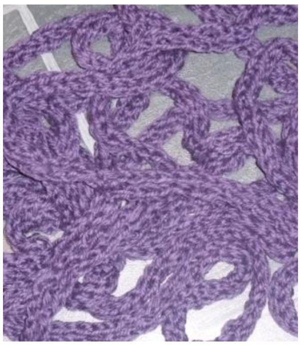

2) Etter at du er ferdig med fingerstrikket, skal den toves ved å vaske på 40 grader med 1 ss grønnsåpe.
3) Heng den opp til tørk.
4) Ta en papp-plate og lim på dobbeltsidig tape. Snurr opp ”slangen” på plata.

5) Når du er ferdig med å snurre den opp, smør på to gode strøk med formgummi som du kan få kjøpt på Panduro. Når det er tørket kan du bruke sitteunderlaget.

Vedlegg 2

Huldrebryllaupet

Tekst: Gard Espeland

Det hadde vore den tørraste sommaren nokon kunne hugsa. Både åker og eng var brunsvidde, og noka avling såg det ikkje ut til å bli. Alt i juli tok folk til å gruva seg til vinteren. Det kom til å bli knapt med mat både for folk og fe. Men oppe på fjellet var det betre. Fjellbekkane sildra som vanleg frå myrene og vatna, og morgondogga gjorde at graset stod friskt og frodig. Det var godt beite for alle mjølkekyrne som var på setra.

Også på seterkveene vart det gode avlingar. Medan låvane nede i bygda var tomme, var løene på seterkveene fulle av tørt og godt høy då hausten kom. På setrene ligg løene for seg sjølv eit stykke unna fjøset. Oftast noko nede på kvea.

Bonde: *Eg trur ikkje vi tek kyrne heim frå setra i haust. Det er ikkje noko beite for kyrne nede i bygda, og ikkje noko høy i låven.*
Son: *Skal vi ha kyrne på setra over heile vinteren?*
Bonde: *Ja, det blir best slik. Her kan dei gå ute til frosten kjem, og etterpå får vi fôra med det vi har i låven. Blir det snautt med fôr, kan vi spe på med noko granbar og mose til våren kjem. Det er inga anna råd. Men vi treng mykje ved både til å halda varmen og til ystinga.*

Dei to gode venene Goro og Guri, som hadde vore budeier om sommaren, tok på seg arbeidet. Guri skulle gifta seg til våren og hadde god bruk for pengane ho tente. Det vart meir arbeid enn dei hadde tenkt. Kvar morgon måtte dei dra ein kjelke ned på vatnet, hogga hol på isen og fylla mange vassbytter. Hadde det snødd mykje, måtte dei også trakka opp nye stigar til løa og ned til vatnet.

Sjølv om kyrne ikkje gav så mykje mjølk om vinteren, skulle dei mjølkast kvar dag. Vanlegvis ysta og kinna dei to gonger i veka. Frå tid til anna kom nokon innover på ski eller med hest. Dei hadde med seg nytt frå bygda, og tok med seg ned att ost og smør som jentene hadde laga. Men det var ein lang og slitsam tur, så etter kvart som vinteren vart kaldare og snøen djupare, gjekk det lengre og lengre tid mellom besøka. Slik gjekk dagane, den eine lik den andre.

Så var det ein ekstra kald dag like før jul at dei skulle henta vatn. Om natta hadde isen vorte ekstra tjukk, og Goro måtte bruka øksa for å få hol på han.

Goro: *Au, eg hogg meg i foten!*
Guri: *Det er eit stort sår, og du blør. Du må til dokteren.*

Goro: *Men eg trur ikkje eg greier å gå.*
Guri: *Legg deg på kjelken, så skal eg breia rundt deg eit teppe. Eg må dra deg ned til Skarsheimen, det øvste bruket i dalsida.*

Det vart ein kald og slitsam tur. Guri hadde ski, men snøen var djup, og kjelken tung. Det tok fleire timar før dei nådde Skarsheimen.

Mann: *Kjem de frå fjellet no?*
Guri boble: *Ja, Goro har skadd seg. De må vera snille og dra henne ned i bygda slik at ho kjem til dokter.*
Mann: *Det skal eg nok gjera, men kva har du tenkt å gjera då?*
Guri: *Eg må innover att for å stella kyrne!*
Mann: *Er det så lurt då?*
Guri: *Eg må! Nokon må stella kyrne!*
Mann: *Var det ikkje fordi eg må få Goro til dokteren, skulle eg ha følgt deg innover att.*
Guri: *Eg greier meg nok. Og no har eg ikkje den tunge kjelken å dra på!*

Det vart langt på natt før ho kom seg inn på setra att. Og ho var så trøytt at ho gjekk i ørska lenge før ho var ferdig med å mjølka kyrne. Straks ho la seg, sovna ho, og ho sov tungt heile natta.

Ho vakna fyrst langt på dag, men ho var framleis så trøytt og sliten at ho visste korkje opp eller ned. Ho kvakk til og vart redd då det var fleire folk i selet. Ho tykte nok ho hadde sett nokre av dei før, men ho kjende ingen av dei.

Guri: *Drøymer eg? Kven er de?*
Underjordisk: *Vi skal hjelpa deg med å stella kyrne!*
Ein underjordisk forkledd som Ivar*: Du kjenner då meg, Guri?*
Guri: *Å, ja! Deg kjenner eg!*

Det var Ivar som ho var trulova med!

Guri: *Kva gjer du her?*
"Ivar": *Vi skal ordna til bryllaup! Berre ta deg ein styrkedrikk av dette kruset, og legg deg til å sova att så lenge, du. Det vart ein stri dag for deg i går.*
Guri: *Men kven skal stella kyrne?*
"Ivar": *Det skal vi! Ikkje tenk på det, du! Alt skal ordna seg no. Og endeleg skal vi gifta oss!*
Guri: *Her?*

Guri var så sliten og trøytt at ho la seg nedpå senga att. Men ho visste ikkje om ho sov eller drøymde. Ho såg alt som skjedde rundt henne, men det var som om ho mangla kraft både til å sjå og til å snakka. Då ho hadde lege ei stund, kom det to

vaksne jenter med ein fin brurekjole som dei kledde på henne. Dei kjemde håret hennar, og gav henne til og med ein bukett med friske blomar sjølv om det var midt på svartaste vinteren.

Men Guri kjende seg ikkje glad. Det var som om det ikkje var plass til tankar i hovudet hennar. No tok Ivar henne under armen og leidde henne med seg fram til ein prest som også var inne i selet. Men det var som om det var ein heilt annan mann enn den Ivar ho kjende.

Underjordisk "prest": *Vil du Guri …*
Hestelydar utanfrå: *Knegg! Knegg!*
Guri: *Det er hesten til Ivar. Eg kjenner han att! Gud skje lov …*
Nokre av dei underjordiske i kor: *Å, nei …*

Alle dei underjordiske har vorte til fæle skapningar, spesielt "Ivar" og presten. Guri har ikkje brurekjolen på, men står i understakken. Underjordiske toler ikkje at Guds namn blir brukt, og brått var dei seg sjølve og ikkje dei folka dei hadde skapt seg om til.

Den eigentlege Ivar kjem inn i selet.

Ivar: *Det var då noko til leven! Kva er det som står på her?*

Ivar tek kniven sin opp av slira og kastar han tvers over rommet, slik at han blir ståande i veggen på den andre sida. Alle dei underjordiske forsvinn. Selet er tomt, og alt ligg hulter til bulter. Guri og Ivar står og ser på kvarandre.

Guri: *Åh, Ivar, eg har vore så redd og forvirra.*
Ivar: *Men no er eg her!*
Guri: *Dei prøvde å få meg til å gifta meg med ein underjordisk som såg akkurat ut som deg. Det var så godt at du kom.*
Ivar: *Eg tenkte at du skulle sleppa å vera på setra åleine på julekvelden. Og eg skal vera hos deg heilt til Goro blir god att i foten, slik at de kan vera to her.*
Guri: *Takk skal du ha!*

Slik vart det ein fin julekveld for Guri med.